

Список літератури

1. Гудзь О.Є. Забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств у період змін та стабілізації / О.Є. Гудзь // Сільське господарство України, 2013 статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: agrofin.com/ua/filez/gudz36pdf
2. Кашенко О.Л. Системне управління фінансів. О.Л. Кашенко – Суми: Довкілля, 2001. – 98 с.
3. Стецюк П.А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств // П.А. Стецюк Облік і фінанси АПК, 2004. – №4.
4. Сільське господарство України 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

Раскрыты теоретико-методологические подходы к определению финансового обеспечения украинских аграрных предприятий. Проанализировано состояние их финансового обеспечения. Выявлены причины, которые сдерживают дальнейшее наращивание объемов производства сельскохозяйственной продукции. Предложены перспективные дифференцированные методы и инструменты для улучшения финансовой обеспеченности этих предприятий.

Финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, финансовые методы, финансовые инструменты для аграрных предприятий.

Theoretical and methodological approaches to determining the financial security of agricultural enterprises are revealed, the financial support for Ukrainian agricultural enterprises is analyzed, the reasons that hinder further increase agricultural production was found, there are promising differentiated methods and tools to improve the availability of these enterprises in this article.

Financial support, financial resources, financial methods, financial instruments for agricultural enterprises.

УДК 336.6:63

СТАН, ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

**Н.М. Ткаченко, академік АЕН України, доктор економічних наук
Національний університет харчових технологій**

Розглянуто основні причини, що стримують сталий розвиток сільського господарства, проблеми, які потребують системного вирішення у теперішній час як сільського господарства, так і агропродовольчого виробництва, обсяги та джерела фінансування.

© Н.М. Ткаченко, 2014

Фінансове забезпечення, системне вирішення, джерела фінансування, сталий розвиток, державна підтримка.

Сільське господарство – галузь економіки, спрямована на забезпечення населення продовольством і отримання сировини для цілого ряду галузей промисловості. За оцінками експертів ООН, сільське господарство визнане найнебезпечнішим видом людської діяльності з огляду на обсяги використання природних ресурсів [1]. Сільське господарство забезпечує продовольчу незалежність України, сприяє розвитку інших галузей, які поставляють засоби виробництва та споживають продукцію сільського господарства як сировину.

Сільські території в Україні мають потужний природний, демографічний, економічний, історико-культурний потенціал, який за умов ефективнішого використання може забезпечувати сталий багатогалузевий розвиток та високий рівень умов проживання сільського населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансового забезпечення сталого розвитку сільського господарства та агропродовольчого виробництва піднімалися у наукових публікаціях Дем'яненка М.Я., Бережної Ю.С., Юрківа Н.Я., Янченка З.Б. та ін.

Мета дослідження – оцінити стан фінансового забезпечення сільськогосподарського та агропродовольчого виробництва в Україні, визначити заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості аграрних підприємств та підприємств харчової промисловості та перспективні напрямки державної підтримки їх.

Виклад основного матеріалу. На сільських територіях проживає більш ніж 30 % населення України, з яких майже третина – працездатне. Основу сільських населених пунктів складають члени особистих селянських господарів, які займаються сільськогосподарським виробництвом на засадах самостійності [4].

При нинішньому стані розвитку підприємства, малого і середнього бізнесу на сільських територіях не можна на належному рівні вирішити проблеми забезпечення зайнятості населення високого рівня, створення нових робочих місць, що дозволило б підвищити рівень якості життя сільського населення. При цьому негативним на сільських територіях є наявність «прихованого безробіття».

Відповідно до даних Концепції сталого розвитку сільських територій доходи сільського населення на чверть нижчі, ніж у населення малих міст, та удвічі ніж у великих містах [3]. Рівень соціальних послуг, які отримує сільське населення, є досить низьким.

Відповідно до Концепції основними причинами, що стримують сталий розвиток сільських територій, є:

- відомча розрізненість в управлінні сільськими територіями та вузький відомчий підхід до розвитку сільської економіки;
- недостатнє виробниче, та фінансове ресурсне забезпечення функцій та повноважень, покладених на органи місцевого самоврядування;
- низький рівень підприємницької та суспільної ініціативи на селі;

- недоступність фінансових джерел розвитку сільської економіки;
- низька соціальна та економічна відповідальність товаровиробників на селі;
- неналежні умови для залучення кваліфікаційних кадрів до роботи на сільських територіях;
- недостатній рівень інформаційно-просвітницької діяльності щодо сталого розвитку сільських територій.

Проблеми, які потребують системного вирішення нині:

- руйнування соціальної інфраструктури територій та зниження рівня надання соціальних послуг на селі;
- зниження інвестиційної привабливості сільської економіки;
- збільшення міграції сільської молоді та зменшення доходів сільського населення ;
- недостатній рівень заходів щодо забезпечення екологічної безпеки, охорони та збереження природних ресурсів сільських територій.

Реалізація Концепції здійснюватиметься за такими напрямками.

1. Підвищення рівня якості життя сільського населення.
2. Охорона та збереження природних ресурсів у сільській місцевості.
3. Розвиток сільської економіки.
4. Вдосконалення системи управління сільськими територіями.
5. Освіта та інформаційно-консультативне забезпечення.

Вирішення проблем стосуються не тільки сталого розвитку сільського господарства, а й агропродовольчого виробництва в Україні, а також безпосередньо розвитку харчової промисловості.

Харчова промисловість є основною переробною ланкою агропромислового комплексу України. До її складу належать такі галузі, як: м'ясна, молочна, борошномельно-круп'яна, консервна, олійна, цукрова і крахмале-патокова галузь.

Харчова промисловість – це фундамент розвитку економіки держави, одна із провідних і найбільш інвестиційно-привабливих галузей не лише агропромислового комплексу, а й усього національного господарства України, яка поєднує виробництво і промислову переробку сировинних ресурсів рослинного та тваринного походження з реалізацією готової продукції.

Харчова промисловість розглядається як одна із провідних ланок народного господарства, представлена близько 20-ю галузями і підгалузями, де задіяно близько мільйона осіб.

У сучасних умовах, коли в Україні здійснюється структурна перебудова економіки, докорінно поглиблюється її орієнтація на всебічне і повне задоволення потреб населення в товарах народного споживання і, зокрема в харчових продуктах.

Для здійснення економічного прориву в умовах членства України в СОТ та входження України в ЄС розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалена Концепція проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року, в якій зазначається, що вітчизняна промисловість характеризується

технічною відсталістю та низькою інноваційною активністю суб'єктів господарювання. Наслідком цих явищ може стати посилення технологічної залежності від інших країн світу.

В Україні функціонує близько 2000 підприємств харчової промисловості. Надзвичайно важливим стимулюючим аспектом ринку молочної продукції (товарів) є зменшення поголів'я корів, їхня низька продуктивність та порівняно високий рівень захворюваності.

Наприкінці 2009 р. – на початку 2010 р. фірма – переробник закупувала у виробника молоко вартістю 1 грн 20 коп. за літр, а відпускна ціна пастеризованого молока упакованого в поліетиленовий пакет, становила мінімум 5–6 грн за 1 л. Таким чином, кінцевий споживач отримав літр молока за ціною 7 грн.

Можна зробити висновок, що основою для ефективного розвитку підприємств молокопереробної галузі є наявність сировинної бази та місце споживання готової продукції.

Однією з основних проблем, що визначають розвиток підприємств харчової промисловості, є низький рівень їх інвестиційної привабливості, до якої належать такі фактори: політична та фінансова стабільність, правові гарантії захисту інтересів інвесторів, розвиток інвестиційної структури, розвиток ринкових відносин, умови страхування, рівень ризиків, наявність сировини, трудових ресурсів, умов виробництва, ринку збуту та ін. [6].

Для підвищення ефективності діяльності аграрно-промислового комплексу необхідно вирішувати такі проблемні питання:

- підготовка висококваліфікованих кадрів для села;
- забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою;
- забезпечення приросту худоби;
- створення новітніх технологій вирощування та підвищення урожайності сільськогосподарського виробництва (сільськогосподарських культур);
- фінансування сільськогосподарського виробництва, забезпечення фінансової підтримки науково-дослідних установ, виробників насінневого матеріалу;
- заборона самовільної (незаконної) рубки деревини агролісогосподарських підприємств, яка завдає значної шкоди державі та ін.

Але залучення в процес фінансування підприємницької діяльності аграрних підприємств достатніх коштів як вітчизняних так і іноземних інвесторів є недостатнім, що обумовлюється непривабливістю галузі сільськогосподарства для інвестицій.

Як наслідок, протягом перших 18 років інвестиції в аграрний сектор практично взагалі не залучалися, у період 2007 – 2010 рр., частка інвестицій в аграрний сектор не перевищувала 1 – 1,2 % у той час, як наприклад, у промисловості вона становила 11,3–21,1 % [4].

Обсяг інвестицій в основний капітал за 2011 р. становив 238,175 млрд грн, при цьому частка інвестицій у розвиток підприємств

промисловості в їх загальному обсязі дорівнює 36,2 %, а сільського господарства, мисливства та лісового господарства – тільки 7,7 % [5].

Сільське господарство потребує найдієвішого регулювання та державної фінансової підтримки для свого подальшого розвитку з метою забезпечення національної продовольчої безпеки, задоволення потреб в якісних продуктах харчування, розширення експертного потенціалу України.

Державна фінансова підтримка сільського господарства є одним із основних завдань держави Україна, тому що сільське господарство не може за рахунок реалізації своєї продукції отримати дохід, достатній для відшкодування витрат виробництва, збереження земель і соціального розвитку села. Тільки за допомогою фінансової підтримки сталого розвитку сільського господарства може бути гарантована безпека держави та перетворення аграрного сектору на високоефективний та конкурентоспроможний сектор економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Питання фінансування державного сталого розвитку сільського господарства в Україні відображено у таких документах: Закон «Про пріоритетність соціального розвитку села та аграрно-промислового комплексу в народному господарстві» 1990 р. (зі змінами 2012 р.), Закон «Про державну підтримку сільського господарства» 2004 р., Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р., прийнята у 2007 р., національний проект «Відроджене скотарство (термін реалізації проекту розрахований до 2015 р.), Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року, Концепція Державної програми сталого сільського розвитку України на період до 2025 р. [3].

Обсяги та джерела фінансування за період 2008 – 2015 рр. наведено у табл. 1.

1. Джерела та обсяги фінансування Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р.

Джерела фінансування	Обсяг, усього, млн грн.	У тому числі за роками			
		2008	2009	2010	2011-2015
Державний бюджет	120750,5	15318,9	15153,5	14550,4	75727,7
Місцеві бюджети	11,2	0,1	0,3	10,1	0,7
Інші джерела	7402,4	407,2	984,1	1028,2	4982,9
Усього	128164,1	15726,2	16137,9	155588,7	80711,3

Відповідно до даних табл. 1 обсяги фінансування програми розвитку села з державного бюджету становлять 120750,5 млн грн (94,2 %), з місцевих бюджетів – 11,2 млн грн (0,009 %), з інших джерел передбачено 7402,4 млн грн (5,79 %).

У табл. 2 наведено дані щодо надання державної підтримки для забезпечення розвитку сільських територій сільськогосподарського

виробництва та аграрного ринку відповідно до Державної цільової програми розвитку села на період до 2015 р.

2. Напрями державної підтримки для забезпечення розвитку сільських територій, сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку

Напрями державної підтримки	2008-2015рр.	
	млн грн	%
Забезпечення розвитку соціальної сфери та сільських територій	15742,7	13,04
Забезпечення розвитку аграрного ринку	49698,2	41,16
Фінансове забезпечення аграрного сектору	14011,6	11,60
Удосконалення та реформування системи управління в аграрному секторі	17519,7	14,50
Професійна освіта	18373,7	15,22
Аграрна наука	5308,3	4,40
Забезпечення розвитку дорадництва	96,3	0,08
УСЬОГО	120750,5	100,00

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України й його провідних галузей дає можливість забезпечити населення продовольчими товарами, харчову промисловість (та інші галузі) – сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами.

Конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва та забезпечення продовольчої безпеки України є основним стратегічним напрямом розвитку як аграрного сектору, так і харчової промисловості держави.

У теперішній складний час економіка аграрного сектору потребує збільшення інвестування в цю галузь, що сприятиме формуванню конкурентоспроможного агропромислового виробництва та вирішуватиме непросту проблему продовольчої безпеки країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Послідовна державна політика, спрямована на підтримку підприємницької діяльності аграрного бізнесу сприятиме покращенню фінансового забезпечення розвитку агропромислового виробництва. Фінансування з боку держави сталого розвитку сільського господарства зможе забезпечити підвищення рівня життя сільського населення, збереження трудових, природних ресурсів, підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва та забезпечити продовольчу безпеку України. Проведені дослідження дадуть можливість розробляти економічні механізми, які будуть спрямовані на поліпшення фінансового забезпечення сільськогосподарських переробних підприємств.

Список літератури

1. Бережна Ю.С. Сутність сталого розвитку сільського господарства / Ю.С. Бережна // Ученые записки Таврического национального университета

им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2010. – Т. 23 (62), №1. – С. 35–41.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.dov.ua/apk?nid = 2976>. – Назва з екрана.

3. Концепція сталого розвитку сільських територій. Проект схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.dov.ua/apk?nid>

4. Янченко З.Б. Рівень інвестиційного покриття потреб аграрного сектору України / З.Б. Янченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №2. – С.15–18.

5. Юрків Н.Я. Фінансування підприємств реального сектору економіки: шляхи вдосконалення / Н.Я. Юрків // Фінанси України. – 2012. – №7 – С. 118–127.

6. Гуткевич С.О. Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. – / С.О. Гуткевич. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2006. – 234 с.

Рассмотрены основные причины, сдерживающие устойчивое развитие сельского хозяйства, проблемы, требующие системного решения в настоящее время как сельского хозяйства, так и агропродовольственного производства, объемы и источники финансирования.

Финансовое обеспечение, системное решение, источники финансирования, устойчивое развитие, государственная поддержка.

In the article the main reasons which restrain sustainable development of agriculture are considered. As well, the main problems that require systemic solution in agriculture and agri-food production including the amounts and sources of funding are explored.

Financial support, system solutions, funding sources, sustainable development, public support.

УДК 336.01 + 657

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА СТИКАХ ФІНАНСОВОЇ І БУХГАЛТЕРСЬКОЇ НАУКИ

В.М. Жук, член-корр., доктор економічних наук

Висвітлено проблеми фінансової безпеки підприємств та аграрної галузі України в цілому. Запропоновано теоретичні та методичні підходи до вирішення проблем фінансової безпеки на стиках фінансової та бухгалтерської науки. Розкрито сутність та корисність ідеології наукового імперіалізму на прикладі бухгалтерського імперіалізму.

© В.М. Жук, 2014